

JONGEREN EN HET VIDEOPROGRAMMA "LATER BEGINT NU"^o Belangrijkste resultaten van een representatief evaluatie- onderzoek bij 3200 leerlingen in 71 Secundaire Scholen in Vlaanderen.

A. Geeraert*

Naar aanleiding van het AIDS-probleem en de legalisering van de zwangerschapsonderbreking (1990) was er begin van de jaren '90 vanuit het schoolbeleid in Vlaanderen een vraag naar een nieuwe didactische aanpak in verband met de seksuele voorlichting en opvoeding. Het Departement van Onderwijs startte een sensibiliseringsprogramma waarin de relationele en seksuele opvoeding centraal wordt gesteld. Het vormde de aanleiding tot het maken van het videoprogramma "Later begint nu". Het heeft als doel de aanzet te vormen tot klasgesprekken rond een aantal belangrijke thema's. In het videoprogramma werd een evaluatie-opdracht ingebouwd, ze maakt er essentieel deel van uit. Het betreft een procesevaluatie. Dit betekent dat kan worden nagegaan hoe het videoprogramma en het daaropvolgend klasgesprek door de jongeren wordt ervaren. Onderhavig artikel gaat in op de belangrijkste evaluatieresultaten. Zij tonen aan dat het programma sensibiliserend werkt en in grote mate beantwoordt aan de vooropgestelde doelstellingen.

In opdracht van wijlen Minister Coens startte in september 1990 in samenwerking met de drie onderwijsnetten en de BRTN een sensibiliseringsprogramma "Opvoeding tot Relatiebekwaamheid" (Vlaamse Raad: stuk 379 (1989-1990)- nr. 1 en nr. 2). Die opdracht leidde tot de realisatie van de videofilm: "Later begint nu", een educatieve versie, een begeleidende leerkrachtenmap en een brochure voor de leerlingen (Geeraert, 1991).

In het videoprogramma werd een evaluatie-opdracht ingebouwd, die er essentieel deel van uitmaakt. Het betreft een procesevaluatie. Dit betekent dat kan worden nagegaan hoe het videoprogramma en het daaropvolgend klasgesprek door de jongeren wordt ervaren. Die ervaring wordt geconcretiseerd door na te gaan of de vooropgestelde doelstellingen worden bereikt.

Doelstellingen van het programma zijn:

1. jongeren het gevoel geven dat men over seksuele gevoelens en problemen kan praten met leeftijdgenoten en opvoeders;
2. een confrontatie tot stand brengen tussen leeftijdgenoten over een aantal omgangsvormen en hun eventuele gevolgen, zodat jongeren naar elkaars opvattingen, normen en waardepatronen leren luisteren;
3. via de besproken casussen jongeren leren zoeken naar omgangsvormen waarin de eigenheid van de ander wordt gerespecteerd;

* Dr. A. Geeraert is vrij wetenschappelijk medewerker aan de K.U. Leuven, Afdeling Gezinspedagogiek. Projectcoördinator Departement Onderwijs voor het videoprogramma "Later begint nu". Thuisadres: Bosstraat 153, B-3060 Bertem, België.
o Geaccepteerd voor publicatie 12 mei 1993.

4. jongeren zelf leren hulpadressen opzoeken en kennen;
5. de leerlingen zelf laten aanduiden over welke punten ze informatie wensen.

Dit betekent dat hier een vorm van voorlichting wordt gehanteerd die zeer nauw aansluit bij de onthechte dimensie zoals geformuleerd door Wilke en Kok (1985). Die aanpak staat haaks op de voorlichting- of preventieprogramma's die meer aanleunen bij een sturende dimensie (zoals informatieoverdracht) die tot dan in het onderwijs werd gebruikt (De Haes, 1985). Een onthechte dimensie karakteriseert zich hierin dat de onthechte voorlichter de voorgelichte confronteert met het eigen keuzeproces, het begeleidt en verduidelijkt. Hierdoor wordt het de voorgelichte mogelijk zelf te kiezen hoe zich te gedragen. De boodschap heeft hier duidelijke doelen: met name te komen tot grotere bespreekbaarheid, keuze voor verantwoord seksueel gedrag, luisterbereidheid, tolerantie, respect voor zichzelf en de partner, enz... De oproep van de voorlichter om dergelijke standpunten in te nemen kan als sturend ervaren worden. Dit sturend element wordt verondersteld het beoogde proces niet te storen. De sturende invloed van de voorlichter (in het videoprogramma moderator genoemd) heeft enkel betrekking op de achterliggende waardepatronen - die als algemeen geaccepteerde standpunten kunnen doorgaan - en niet op de concrete invulling van het gedrag. De "hoe" vraag wordt door de ontvanger (hier de leerling) zelf beantwoord. Er zijn hierdoor diverse wegen. De moderator heeft enkel als opdracht om in samenspraak met de gespreksgroep na te gaan of de concrete invulling beantwoordt aan de vooropgestelde doelen. Hierbij verschaft de moderator ook inzicht in de strategieën die de leerlingen hanteren als ze met elkaar omgaan, in de manier waarop ze relaties opbouwen of ongewild verhinderen.

Beschrijving van het videoprogramma

Het videoprogramma bevat:

- de videofilm "Later begint nu", duur: 25 minuten;
- een educatieve versie van 20 minuten;
- een leerkrachtenmap;
- een brochure voor de leerlingen.

De videofilm "Later begint nu" beschrijft hoe een groep jongens en meisjes van 16 à 17 jaar - op klasreis naar de Franse Alpen om aan rafting te doen - met elkaar omgaan. Hun gevoelens, opvattingen, normen, waardepatronen en omgangsvormen dienen als uitgangspunt van analyse en discussie.

De pedagogische videoversie herordent een aantal beelden uit de film rond specifieke onderwerpen en problemen en heeft tot doel het klasgesprek op een gestructureerde wijze rond die onderwerpen en problemen op gang te brengen.

Volgende thema's worden in de pedagogische versie aan de orde gesteld:

Vrijen:

- wat voel je ... ?
- naar wie luister je ... ?
- hoe blijf je jezelf ... ?

Contacten leggen met een vriend(in):

- hoe doe je dat ... ?
- hoe reageer je op attent gedrag ... ?
- hebben rolpatronen een invloed ... ?

Waarom je beschermen tegen:

- seksueel overdraagbare ziekten ... ?
- ongewenste zwangerschap ... ?

Je opinie over:

- intieme vriendschap tussen jongens onderling of meisjes onderling ... ?
- verliefd worden op een leerkracht ...
- verliefd worden op iemand die reeds vrijt ...

Is het waar dat:

- jongens meer kunnen dan meisjes ... ?
- meisjes naar de jongens moeten luisteren ... ?
- meisjes zowel als jongens initiatieven mogen nemen ... ?

Waar kan je hulp zoeken?

Wat vind je van:

- de videofilm ... ?
- het klasgesprek ... ?

Waarover wens je bijkomende informatie?

De leerkrachtenmap is bedoeld als praktische handleiding. Hij bevat uitgewerkte schema's en aanbevelingen over hoe men de discussie-onderwerpen aan bod kan brengen met behulp van de pedagogische videoversie.

De brochure van de leerling toont een aantal illustraties die werden overgenomen uit de film. Ze verwijzen naar welbepaalde scènes en vormen zo het uitgangspunt van het gesprek. Die brochure is enerzijds bedoeld als leidraad voor de bespreking van de relationele aspecten, anderzijds als bezinningsdocument waarnaar de jongeren later nog kunnen terugrijpen. De brochure eindigt met een evaluatieformulier in verband met de videofilm, het klasgesprek en de punten waarover leerlingen bijkomende informatie wensen. Zij vormen het uitgangspunt tot verdere planning.

Realisatie van de evaluatie-opdracht

Nadat men in de klas met het videoprogramma heeft gewerkt, wordt aan de leerlingen gevraagd het verloop van het programma te beoordelen. Er wordt nagegaan of het programma door de jongeren ervaren wordt als aangepast aan hun leeftijd, of het de communicatie vergroot met voor hen belangrijke derden zoals hun partner, klasgenoten, vrienden/innen, ouders en leerkrachten; of het programma ervaren wordt als een stimulans tot grotere persoonlijke

weerbaarheid; of de themata en de aansluitende discussies vertrekkend vanuit de vooropgestelde standpunten als belangrijk worden ervaren; of jongeren op grond van dit programma verwachten dat de school ten aanzien van een aantal punten bijkomende informatie zou verschaffen. Dit alles gebeurt via een vragenlijst waarvan de belangrijkste resultaten hierna worden weergegeven.

Omschrijving van de proefgroep

Het programma is in 1992 op alle onderwijsnetten gestart. Het werd reeds in het schooljaar 1991-92 door 710 scholen aangevraagd, 420 scholen waren van plan met het programma te werken. Het programma kwam pas midden het tweede trimester klaar. Hierdoor hebben slechts 119 scholen in de loop van het schooljaar 1991-92 met het programma gewerkt. De andere scholen konden het programma niet meer in hun planning opnemen. 71 van de 119 scholen stuurden hun evaluatie in, samen goed voor 3200 leerlingen. De proefgroep is voldoende representatief gespreid over het ganse Vlaamse land, de verschillende onderwijsnetten: het Vrij Onderwijs (50%), het Rijksonderwijs (31%), het Provinciaal- en Stedelijk Onderwijs (19%).

De onderwijsvormen zijn ongeveer gelijkmatig vertegenwoordigd: het ASO (Algemeen Secundair Onderwijs) telt 1050 respondenten (34%), het TSO (Technische Secundair Onderwijs) 1082 respondenten (35%) en het BSO (Beroeps Secundair Onderwijs) 995 respondenten (31%). Naar geslacht bevat de ondervraagde proefgroep iets meer jongens (53%) dan meisjes (47%).

Doelgroep van het programma zijn leerlingen van het 3de tot het 6de jaar Secundair Onderwijs. Het programma werd echter ook gebruikt bij een grote groep 7de jaars in het BSO. De leeftijden 15 tot en met 21 jaar werden in de proefgroep opgenomen. Uit de resultaten blijkt een soms sterke leeftijdspreiding per leerjaar (soms drie leeftijden in eenzelfde leerjaar).

Een laatste achtergrondkenmerk is de samenstelling van de klas- of discussiegroep: 57% van de respondenten behoort tot het gemengd onderwijs, 27% zit in klassen alleen voor jongens en 16% in klassen alleen voor meisjes.

Verwachtingen in verband met de doelstellingen

Op de eerste plaats wordt een positieve verandering verwacht ten aanzien van de bespreekbaarheid. Verwacht wordt dat:

1. jongeren van zichzelf vinden dat ze door dit videoprogramma gemakkelijker hebben leren praten over hun seksuele gevoelens;
2. ze het videoprogramma ervaren als aangepast aan hun leeftijd en de problemen die ze hebben;
3. ze de indruk hebben dat ze door dit programma nu gemakkelijker durven uitkomen voor hun eigen opinie.

In tweede instantie wordt verwacht dat via de video en de daaropvolgende discussies jongeren een gesprek over de aangeboden themata en de manier waarop die worden georiënteerd als belangrijk ervaren. De evaluatie moet tevens een eventuele gradatie in de belangrijkheid

van de themata aantonen.

Het laatste punt in de evaluatie moet aantonen of jongeren via dit programma gestimuleerd worden tot het vragen van bijkomende informatie. Dit kan voor de leerkracht dan het uitgangspunt vormen tot het programmeren van bijkomende lessen en/of discussieronden in verband met de door de leerlingen gestelde probleempunten.

Bevestiging van die punten vormde de voorwaarde om het videoprogramma te beschouwen als sensibiliserend en uitgangspunt voor de uitbouw van een project rond relatievorming en seksualiteit dat vertrekt vanuit de behoeften van de jongeren zelf.

Belangrijkste resultaten uit het evaluatie-onderzoek

Bij de tabulering van de resultaten wordt geopteerd voor een voorstelling waarin de percentages worden weergegeven van de totale groep respondenten (15- tot 21-jarigen) gevolgd door de resultaten van de 15- en 16-jarigen. De resultaten van de totale groep respondenten is belangrijk omdat men in veel klassen geconfronteerd wordt met een spreiding van soms drie leeftijden. De voorgestelde gegevens benaderen voor die klassen het best de realiteit. De presentatie van de resultaten van de 15- en 16-jarigen geniet onze voorkeur omdat de evaluatiegegevens aantonen dat het videoprogramma het meest effect scoort bij die leeftijdsgroep. Tevens weten we uit vroeger onderzoek dat jongeren van 15- en 16-jarige leeftijd het meest risicogedrag vertonen (Geeraert, 1987, 1991; Van Hove, 1988). Vanuit de doelstelling van het programma is het belangrijk dat met de jongste leeftijdsgroep wordt gestart. Wie geïnteresseerd is in de resultaten per leeftijd kan die vinden in het volledige rapport (Geeraert, 1993).

In de tabellen worden de positieve, neutrale en negatieve houdingen samengevoegd. Die twee categorieën worden samengevoegd omdat de ervaring leert dat alleen leerlingen met een negatieve houding soms moeilijkheden maken bij de behandeling van de thema's.

Bespreekbaarheid en aangepast karakter van de video?

Het programma bevordert het bespreekbaar maken van vragen in verband met gevoelens en seksualiteit (zie tabel 1). Het programma scoort de beste resultaten bij de jongste leeftijdsgroepen, het derde en vierde jaar Secundair, jongeren uit het BSO, gevolgd door TSO en ASO. Het programma is het meest effectief in klassen met alleen jongens of alleen meisjes. Er zijn grote regionale verschillen waarbij jongeren uit West-Vlaanderen, Limburg en Oost-Vlaanderen het meeste nut halen uit het programma.

Tabel 1. Verbetering van de communicatie over gevoelens en seksualiteit:

	15- tot 21-jarigen			15- en 16-jarigen		
	oneens	eens oneens	eens	oneens	eens oneens	eens
met partner	26%	24% └── 54% ──┐	30%	38%	22% └── 62% ──┐	40%
vrienden	42%	29% └── 58% ──┐	29%	37%	26% └── 63% ──┐	37%
klasgenoten	48%	31% └── 52% ──┐	21%	46%	32% └── 54% ──┐	22%
ouders	56%	28% └── 44% ──┐	16%	52%	27% └── 48% ──┐	21%
leerkrachten	61%	24% └── 39% ──┐	15%	65%	19% └── 35% ──┐	16%

Of de video aangepast is aan de leeftijd en de problemen van de jongere en of de jongere via dit programma heeft leren uitkomen voor de eigen opinie, wordt matig positief beantwoord (zie tabel 2).

Tabel 2. Ervaring van de jongeren i.v.m. het videoprogramma

Video-programma is aangepast aan:	15- tot 21-jarigen			15- en 16-jarigen		
	oneens	eens oneens	eens	oneens	eens oneens	eens
leeftijd	38%	22%	40%	19%	25%	56%
eigen problemen	52%	28%	20%	47%	32%	21%
durven uitkomen voor de eigen opinie	58%	27%	15%	50%	28%	22%

Ongeveer 40% van de respondenten (15-21-jarigen) is het ermee eens dat het videoprogramma aangepast is aan hun leeftijd. Bij de 15- en 16-jarigen afzonderlijk stijgt dit percentage tot 56%. Of het programma de vragen behandelt waar de jongere momenteel mee wordt geconfronteerd, wordt beaamd door slechts 1/5 van de jongeren. Ongeveer 1/3 van de respondenten geeft het programma het voordeel van de twijfel. De helft van de jongeren stelt dat het programma daar niet aan beantwoordt.

De splitsing van de jongeren naar achtergrondkenmerken geeft aanleiding tot verschillen in functie van regio en onderwijsvorm. De herkenbaarheid is het grootst bij jongeren uit de provincies West-Vlaanderen en Limburg en leerlingen uit het BSO.

De vraag of het videoprogramma maakt dat de jongere nu gemakkelijker dan vroeger durft uit te komen voor de eigen opinie, wordt door 15% beaamd, dit stijgt bij de 15- en 16-jarigen afzonderlijk tot 22%. Gezien het delicate karakter van het programma kan dit als een redelijk resultaat worden beschouwd.

Worden de thema's die via de video worden aangeboden ook ervaren als belangrijke gespreksonderwerpen?

De evaluatie wijst uit dat ook dit deel van het programma grotendeels als geslaagd kan worden beschouwd. De jongeren vinden het belangrijk dat hun opvattingen, gevoelens en gedragingen in vraag worden gesteld en kritisch besproken in het licht én van de vooropgestelde waardepatronen én van wat ze zelf concreet beschouwen als een goede relatievorming. Het belang dat ze hechten aan de bespreking van de aangeboden thema's geeft een duidelijk beeld van hun prioriteiten en problemen. Volgende gespreksonderwerpen scoren hoog:

1. de risicokans voor SOA, ongewenste zwangerschap en de signaalwaarde in verband met het bij zich hebben van een condoom en het gebruik van de pil;
2. het formele aspect in verband met de relatievorming de zogenaamde norm: "ik hou van

jou, wil je met mij naar bed ... dat hoort er toch bij!" en "hoe blijf je jezelf";

3. de dynamisch relationele aspecten: hoe contacten leggen, wat verwachten jongens van meisjes en meisjes van jongens.

Zie belangrijkste resultaten in tabel 3.

Tabel 3. De gespreksthema's SOA, anticonceptie, norm v/d leeftijdgenoten, de relationele aspecten.

Gesprek over:	15- tot 21-jarigen			15- en 16-jarigen		
	onbelangrijk	neutraal	belangrijk	onbelangrijk	neutraal	belangrijk
SOA						
Risico kans meerdere partners	17%	19%	64%	13%	15%	72%
		└─ 83% ─┘			└─ 87% ─┘	
Signaalw. condoom: erop uit zijn	33%	25%	42%	28%	22%	50%
		└─ 67% ─┘			└─ 72% ─┘	
Anticonc. Pijl om risico te vermijden	16%	22%	62%	12%	18%	70%
		└─ 84% ─┘			└─ 88% ─┘	
Ik hou van jou, bed hoort erbij	29%	23%	48%	22%	18%	60%
		└─ 71% ─┘			└─ 78% ─┘	
Hoe contacten leggen?	20%	30%	50%	16%	27%	57%
		└─ 80% ─┘			└─ 84% ─┘	

Gesprekken over de risicokans voor SOA, ongewenste zwangerschap en de signaalwaarde in verband met het bij zich hebben van een condoom en het gebruik van de pil.

Het thema waar jongeren het meest belang aan hechten is het gesprek over risicokans in verband met AIDS (64%) en ongewenste zwangerschap (62%). Die percentages stijgen bij de 15- en 16-jarigen respectievelijk tot 72% in verband met AIDS en 70% in verband met het gebruik van de pil (zie tabel 3). Belangrijk in dit verband is de discussie over de signaalwaarde die jongeren verbinden aan het bij zich hebben van een condoom en het nemen van de pil. Het bij zich hebben van een condoom wordt door slechts 42% (50% voor de 15- en 16-jarigen afzonderlijk) ervaren als een belangrijk gespreksonderwerp. Voor de meeste jongeren wordt het bij zich hebben van een condoom aangezien als irrelevant of betekent het lichtzinnig gedrag. Voor de jongeren die een gesprek over het bij zich hebben van een condoom als preventief gedrag wel belangrijk vinden staat de vraag van de signaalwaarde centraal. De interpretatie dat het nemen van voorzorgen niet noodzakelijk een teken is van lichtzinnig gedrag vormt een eerste stap in het bewustmaken dat gewoontevorming (het bij zich hebben

van een condoom) de kans tot preventief gedrag bevordert. Het nemen van voorzorgen in verband met ongewenste zwangerschap lijkt ook onder de signaalwaarde van lichtzinnig gedrag. Toch wordt de discussie hierover door de meeste jongeren (62% bij de totale groep en 70% bij de 15- en 16-jarigen afzonderlijk) reeds beschouwd als relevant en belangrijk en wordt de betekenis van lichtzinnig gedrag aangevochten. Het gesprek toont aan dat het nemen van voorzorgen niet betekent dat men momenteel betrekkingen wenst. Ten aanzien van het nemen van voorzorgen worden jongeren geplaagd voor opvattingen die als tegenstrijdig worden ervaren: men moet voorzorgen nemen en als men die neemt komt men als lichtzinnig over. De discussie hierover wordt door de jongeren ervaren als verhelderend.

Het formele aspect in verband met de relatievorming en de zogenaamde norm: "ik hou van jou, wil je met mij naar bed ... dat hoort er toch bij"

Door ongeveer de helft van de jongeren (bij de 15- en 16-jarigen is dit 60%) wordt als tweede belangrijkste gespreksonderwerp de stelling ter discussie gesteld: "ik hou van jou, wil je met mij naar bed ... dat hoort er toch bij!" (zie tabel 3). Dit stelt onmiddellijke seksuele bevrediging als bewijs van een liefdesrelatie ter discussie. De hamvraag die vele jongeren zich hierbij stellen is: "hoe blijf ik mezelf?" Een aantal jongeren, meer meisjes dan jongens, stellen in hun gesprekken dat men in een relatie-opbouw ook gelukkig kan zijn zonder dat men onmiddellijk met de partner naar bed gaat. Dit neemt niet weg dat het getuigt van werkelijkheidszin om voorzorgen te nemen zodra men een relatie aangaat. Als bedenking kan men hieraan toevoegen dat een meer positieve benadering door de volwassenen een steun zou betekenen voor jongeren die intiem seksueel gedrag plaatsen in een geleidelijke groei tussen de partners met ruimte voor preventief gedrag. In dit perspectief krijgen gesprekken over preventief gedrag en gewoontevorming meer kans op slagen. Jongeren uit het ASO hebben hier meer oren naar dan jongeren uit het TSO en BSO.

De dynamisch relationele aspecten: hoe contacten leggen, wat verwachten jongens van meisjes en meisjes van jongens

Als derde belangrijkste gespreksonderwerp geldt voor de helft van de jongeren de vraag: "hoe contacten leggen". Bij de afzonderlijke groep van de 15- en 16-jarigen stijgt dit percentage tot 57% (zie tabel 3). De gesprekken hierover tonen aan dat de ontwikkeling in het toenaderingsgedrag, de procedures die worden gehanteerd en de verwachtingspatronen die hierbij gelden, er anders uitzien voor jongens dan voor meisjes. De gesprekken brengen meer duidelijkheid in die toenaderingsprocedures en verwachtingspatronen. Inhoudelijk sluit die discussie zeer nauw aan bij de gesprekken van de twee vorige thema's.

De overige gespreksonderwerpen

Alle andere gespreksonderwerpen zoals: intieme omgang tussen jongens onderling en meisjes onderling, het verliefd zijn op de leraar, het verliefd worden op iemand die reeds vrijt, en de invloed van de rolpatronen (mogen meisjes evenveel initiatief nemen als de jongens) worden als minder boeiend ervaren, de scores "belangrijk" tot "zeer belangrijk" schommelen dan nog tussen de 30 à 40%. Er treden ten aanzien van gespreksonderwerpen die handelen over gevoelens belangrijke verschillen op tussen jongens en meisjes. Meisjes vinden gesprekken over gevoelens veel interessanter dan dit bij jongens het geval is.

Opmerkingen en belangrijkste bevindingen in functie van de achtergrondkenmerken

De aangeboden gespreksonderwerpen worden bij geen enkel thema meer dan 1/3 van de respondenten als onbelangrijk gekwoteerd.

Voor alle gespreksonderwerpen geldt dat ze 10 à 20% hoger scoren bij de jongste leeftijdsgroepen. Dit betekent dat het programma het meest geschikt overkomt bij jongeren van het derde en vierde jaar Secundair. De vraag naar gesprekken over de aangeboden themata ligt meestal hoger bij de meisjes dan bij de jongens. De interesse is groter bij jongeren uit het BSO dan uit het ASO. Het TSO neemt in de meeste gevallen hierin een tussenpositie. De verschillen naar onderwijsvorm worden slechts duidelijk bij de hogere leerjaren. Hieruit blijkt eens te meer dat de meest geschikte doelgroep de 15- en 16-jarigen zijn. In functie van de samenstelling van de klas blijkt dat jongeren uit niet gemengde klassen meestal meer behoefte hebben aan gesprekken over de aangeboden onderwerpen dan dit het geval is bij gemengde groepen. Wellicht is het niet dagelijks kunnen omgaan met het andere geslacht er de oorzaak van dat vragen in verband met de omgang tussen jongens en meisjes door hen als problematischer worden ervaren.

Tot slot kan men stellen dat de bespreking van de verschillende thema's bij de leerlingen aanleiding geeft tot een vertellen en verwoorden van de eigen vragen en problemen. Leerkrachten krijgen hierdoor een zicht op de leefwereld, de kennis, de normen en waardepatronen die bij hun leerlingen bestaat in verband met gevoelens en seksueel gedrag.

Heeft het videoprogramma bijgedragen tot het stimuleren van de vraag naar bijkomende informatie?

Het videoprogramma dat de aanleiding vormt tot klasgesprekken en (emotionele) verhalen vanuit de eigen leefsituatie van de jongere, is er tevens in geslaagd de vraag te stimuleren naar informatie ten aanzien van zowel die situaties die aanleiding geven tot risicogedrag, als ten aanzien van de elementen die de ontwikkelingen in de relatie-opbouw kunnen beïnvloeden (zie cijfergegevens uitgebreid rapport Geeraert, 1993).

De vraag naar (bijkomende) informatie ligt duidelijk hoger bij de 15- en 16-jarigen dan bij de oudere leeftijdsgroepen. In functie van het geslacht is vooral ten aanzien van anticonceptie de vraag naar informatie veel groter bij meisjes dan bij jongens. Daartegenover zijn de jongens meer vragende partij in verband met relationele vaardigheden. Naar regio zijn het vooral leerlingen uit de provincies West-Vlaanderen, Limburg en Oost-Vlaanderen die om bijkomende informatie vragen. De samenstelling van de klas is er oorzaak van dat leerlingen uit niet-gemengde klassen meer behoefte hebben aan informatie dan jongeren uit gemengde klassen. Er zijn weinig of geen verschillen tussen de onderwijsvormen, maar als er verschillen voorkomen dan is de vraag naar informatie meestal het grootst in het BSO.

Discussie en algemeen besluit

De evaluatieresultaten tonen aan dat het programma sensibiliserend werkt en in grote mate beantwoordt aan de vooropgestelde doelstellingen.

Dit betekent dat dit programma erin geslaagd is jongeren te sensibiliseren voor een aanpak van relatievorming en seksualiteit die vertrekt vanuit algemeen aanvaarde waardepatronen zoals geformuleerd in de doelstellingen. Tevens blijkt dat een aanpak die aanleunt bij een onthechte dimensie en waarbij de zelfbeschikking bij de leerlingen zelf wordt gestimuleerd

door hen ten eerste wordt gewaardeerd. Via dit programma krijgt de leerkracht een zicht op de beginsituatie van zijn leerlingen.

Het werken met het videoprogramma, de daaropvolgende klasgesprekken en evaluatieronde bij de leerlingen, maakt dat men verwachtingen creëert naar bijkomende gesprekken en informatie over:

1. hoe zich beschermen tegen seksueel overdraagbare aandoeningen;
2. gebruik van moderne anticonceptiva;
3. relationele aspecten: vaardigheden, normen en waarden.

Dit betekent dat dit videoprogramma niet het einde maar het beginpunt vormt van een relationele en seksuele vorming die vertrekt vanuit enerzijds geaccepteerde standpunten en waardepatronen en anderzijds de interesse en het zoekgedrag van de leerlingen zelf. Leerlingen en leerkracht kunnen dan op grond van de evaluatiegegevens samen een planning opstellen die beantwoordt aan de belangrijkste behoeften.

De belangrijkste doelgroep wordt gevormd door leerlingen uit het derde en vierde jaar Secundair Onderwijs.

Wat betreft de didactische aanpak pleiten de hogere waarderingspercentages bij de discussies voor een aanpak die afwijkt van de traditionele manier van voorlichting via kennisoverdracht. Het vertrekken vanuit algemeen geaccepteerde standpunten enerzijds en belevings- en ervaringswereld van de jongere anderzijds, biedt bij verdere vorming waarschijnlijk meer kans tot slagen.

Summary

Youngsters and the videotape "Later begint nu" ("Later begins now"). Results of an evaluation research by 3200 youngsters (15 to 19 years old), a representative sample of the Flemish High School population.

Due to the Aids-problem and a change in the Belgian legislation about the practice of abortion (1990), the Department of Education of the Flemish Government decided in September 1990 to start a sensibilisation program on relational and sexual education. A videotape was made. The aim of the program was to stimulate in the High School the discussions on responsible behaviour in sexual relations, HIV-prevention and contraception. An evaluation of the program was made in 71 High Schools. The results show that due to this program youngsters ask for more information and discussions on these sexual topics.

Literatuur

- De Haas, W.F.M. (1985). Voorlichting en onderzoek, *Nederlands Tijdschrift voor Psychologie*, 40: 77-86.
- Geeraert, A. (1991). *Bedenkingen en gespreksonderwerpen bij de video "Later begint nu"*, Leerlingen brochure, BRTN-Instructieve Omroep, Brussel.
- Geeraert, A. (1991). *Bedenkingen en gespreksonderwerpen bij de video "Later begint nu"*, Leerkrachten map, BRTN-Instructieve Omroep, Brussel.
- Geeraert, A. (1993). *3200 jongeren beoordelen het videoprogramma "Later begint nu". Resultaten van een representatief evaluatie-onderzoek in 71 secundaire scholen*. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Onderwijs, Brussel.
- Van Hove, E. en E. Roppe (1987). *Evaluatie van de Aids-informatiecampagne*. Departement Politieke en Sociale Wetenschappen, Universitaire Instelling Antwerpen.
- Van Hove, E. e.a. (1989). *Jongeren en Aids*. Departement Politieke en Sociale Wetenschappen, Universitaire Instelling Antwerpen.
- Visser, A.Ph., A. Geeraert en P. Leher (1991). *Seksualiteit en relatievorming - Anticonceptie in België*. Acco, Leuven/Amersfoort.
- Vlaamse Raad: stuk 379 (1989-1990) - nr. 1 en nr. 2.
- Wilke, H.A.M. en G.J. Kok (1985). Attitudeverandering en voorlichting. *Nederlands Tijdschrift voor Psychologie*, 40: 63-70.